

Fokus på samfunnsvitenskapelig metode – en sammenfattende anmeldelse:

Thagaard, Tove (1998): **Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode.** Fagbokforlaget, Bergen

Wenneberg, Søren Barlebo (2000): **Sosialkonstruktivisme. Positioner, problemer og perspektiver.** Samfundslitteratur, Frederiksberg

Dyrberg, Torben Bech, Allan Dreyer Hansen og Jacob Torfing (red) (2000): **Diskursteorien på arbejde.** Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg

Anmeldt av *Nicoline Frølich*, universitetsstipendiat, Institutt for sammenliknende politikk, Universitetet i Bergen, for tiden arbeidssted ved Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo

Det har vært en økende interesse for kvalitative metoder i samfunnsvitenskapene og samtidig en økende problematisering av grunnlaget for samfunnsvitenskapelig erkjennelse de senere årene, det var derfor med interesse jeg som statsviter og økonom har lest disse tre svært ulike bøker, som har det felles at de forholder seg til og inngår i disse generelle trendene.

Systematikk og innlevelse er en *lærebok i kvalitativ metode* for studenter på universitets- og høyskole nivå. Ifølge "vaskeseddelen" diskuterer boken fremgangsmåter for innsamling og analyse av data og forholdet mellom teori og empiri i kvalitative studier. Kvalitative tilnærminger sees i lys av fortolkende teoretiske perspektiver. Et sentralt tema i boken er diskusjon av de etiske problemene som særpreger kvalitativ forskning. Hvilke etiske dilemma står forskeren overfor når det gjelder innsamling og analyse av data, utvikling av teori og presentasjon av resultatene ?

Sosialkonstruktivisme er ifølge "innsidebretten" en *innføringsbok* for høyere gradsstudenter og en introduksjonsbok på doktorgradsnivå som vil formidle *sosialkonstruktivismens mange innsikter* til en målgruppe som ikke kjenner hele området fra før. Problemet med sosialkonstruktivismen er at den dekker en lang rekke meget forskjellige posisjoner som det ikke alltid skjernes klart mellom. Bokens ambisjon er å gi en innføring i dette området.

Diskursteorien på arbejde samler innleggene fra en konferanse om *anvendelse av diskursteorien i empiriske analyser* som ble avholdt ved Roskilde Universitet sommeren 1999 på initiativ av det diskursteoretiske miljøet ved Institutt for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi ved Roskilde Universitet (Dyrberg, Hansen et al., 2000: 7).

Systematikk og innlevelse er en oversiktlig, systematisk, grundig fremstilling av to hovedmetoder innenfor kvalitative metoder, observasjon og intervju. Boken diskuterer og proble-

matiserer hele forskningsprosessen, fra utforming av problemstilling; innsamling av data, henholdsvis ved hjelp av observasjon og gjennomføring av intervju; ulike former for analyse-teknikker, som analyse av beretninger og historier, personsentrerte analyser og temasentrerte analyser; og til slutt tolkning og presentasjon av resultatene. En av bokens uttalte målsettinger er å diskutere etiske problemstillinger knyttet til kvalitativ forskning, dette gjennomføres i tilknytning til hvert emne på slutten av hvert kapittel i boka.

I Sosialkonstruktivisme gjennomføres en systematisk og klargjørende gjennomgang av ulike former for sosialkonstruktivisme der de ulike formene plasseres i forhold til hverandre og presenteres i form av deler i et overordnet argument som reflekterer sosialkonstruktivismens ståsted i forhold til samfunnsvitenskapelig erkjennelse.

Diskursteorien på arbejde inneholder 10 interessante samfunnsvitenskapelige empiriske anvendelser av især Laclau og Mouffes, Foucaults, Rortys og Zizeks diskursteorier, på emner som velferdsstaten, organisering av offentlig sektor, politisk identitetsdannelse, sivilisasjon og kultur og nasjonal identitet; samt to klargjørende kapitler av dens redaktører om diskursteori og metodiske refleksjoner i tilknytning til dette i begynnelsen av slutten av boken.

Målsettingen om å eksplisitt knytte etiske problemstillinger og diskusjon av disse til hvert "trinn" i forskningsprosessen slik som det gjøres i Systematikk og innlevelse er både en god og nødvendig idé og systematiseringen av diskusjonen i form av gjennomgående delkapitler i boken fungerer godt og tydeliggjør hvordan og hvilke etiske problemstillinger som er relevante på hvert stadium i forskningsprosessen. Det er spesielt balansen mellom på den ene siden å forvalte informantenes selvforståelse på en måte som ivaretar den tilliten informanten har vist ved å delta i undersøkelsen; og på den andre siden å skjule informantens identitet både for vedkommende selv og for andre som diskuteres. Et annet etisk hovedtema er i hvilken grad forskeren kan balansere den nærhet til informantene som er nødvendig for god kvalitet på dataene og den avstand som er nødvendig for å utvikle fortolkninger der man ikke må støte informantene. For meg har det vært klargjørende i denne forbindelse å kunne referere til en annen kvalitativ metodebok, Valg af organisations sociologiske metoder (Andersen, 1990) som viser hvordan forskeren må balansere to hensyn, hensyn til feltet og hensyn til fagligheten. Et annet viktig poeng i boken er hvordan de tradisjonelle metodologiske kravene til reliabilitet, validitet og generalisering i kvalitative lærebøker etter hvert blir skiftet ut med betegnelsene troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet som på en bedre måte reflekterer særtrekk ved de kvalitative metodene. Det som forundrer meg i Systematikk og innlevelse er hvor lite som gjøres ut av kapitlet om det vitenskapsteoretiske grunnlaget for kvalitativ metode, her er diskusjonene i en tredje kvalitativ metodebok, Interview (Kvale, 1998) mer informative. Det ser ut til å være en (forlagsteknisk?) målsetting med minst mulig noteapparat og færrest mulige referanser? Bokens verdi som faglitteratur forringes imidlertid av dette, selv i et lærebok format synes jeg vi skylder studentene å vise dem hvordan faget drives og hvilke krav til noter og referanser vi selv praktiserer. På denne måten kan også boken fungere som port til en større litteratur for studentene og vi viser dem akkumulasjon av viten i praksis.

Sosialkonstruktivisme er meget informativ med hensyn til å systematisere de forskjellige retningen i sosialkonstruktivisme og det er interessant å følge utviklingen av det overordnede ar-

gumentet som viser hvordan sosialkonstruktivisme både er et kritisk perspektiv, en teori om det sosiale, en erkjennelsesteoretisk posisjon og en ontologisk posisjon, og ikke minst hvordan disse posisjonene kan kjedes sammen, alternativt brukes i forsøk på å avgrense seg fra enkelte av dem. Boken presenteres seg som en introduksjonsbok til et stort emne og som sådan tror jeg den kan fungere godt. Mer problematisk er det da at boken også inneholder en substansiell faglig posisjon som det argumenteres for. Denne diskusjonen har et format som gjør at den burde vært (og tilsynelatende allerede er) ført andre steder og i form av andre publikasjoner. Denne boken fungerer fint som supplement til den vitenskapsteoretiske diskusjonen i Systematikk og innlevelse. Et leserteknisk problem er anvendelsen av betegnelsene sosialkonstruktivisme I til IV. Etter hvert blir det vanskelig å holde styr på hvilket romertall som refererer til hvilken posisjon.

Diskursteorien på arbejde viser mange interessante diskursanalyser og spesielt de metodologiske refleksjonene redaktørene gjør seg i avslutningskapittelet er klargjørende. Her skiller de mellom diskursteori som analysestrategi, metodologi og metode. Denne gjennomgangen virker klargjørende for andre som praktiserer noe i nærheten av diskursanalyse, spesielt fordi gjennomgangen tydelig viser det omfattende i diskursteorien, slik den praktiseres i dag.

REFERANSER

- Andersen, I., (Ed.) (1990). *Valg av organisationssociologiske metoder - et kombinasjonsperspektiv*. København: Samfundslitteratur.
- Dyrberg, T. B., Hansen, A. D., et al. (Eds.) (2000). *Diskursteorien på arbejde*. Fredriksberg, Roskilde universitets forlag.
- Kvale, S. (1998). *Interview. En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København, Hans Reitzels forlag.